

UOT 373.2

Esmira German qızı Əliyeva

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi

<https://orcid.org/0009-0005-0288-5927>

[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(5\).60-64](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(5).60-64)

MƏKTƏBƏQƏDƏR YAŞLI UŞAQLARIN EKOLOJİ TƏRBIYƏSİ

Эсмира Герман гызы Алиева

преподаватель

Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Esmira German Aliyeva

teacher at the

Azerbaijan State Pedagogical University

ECOLOGICAL UPBRINGING OF PRESCHOOL CHILDREN

Xülasə. Məqalədə məktəbəqədər yaşlı uşaqların ekoloji tərbiyəsinin formalaşdırılmasının mahiyyəti və onun təhlilindən bəhs edilir. Vurğulanır ki, ekoloji tərbiyə haqda fikirlər ilkin olaraq müxtəlif folklor nümunələrində, dini mənbələrdə və dastanlarda öz geniş əksini tapmışdır.

Ekoloji tərbiyənin müxtəlif komponentlərinin təhlilinə də məqalədə geniş yer verilir. Məşğələ prosesində bu işin tərbiyəçi-müəllim tərəfindən necə aşılması da təqdim olunur.

Açar sözlər: məktəbəqədər, uşaq, ekoloji tərbiyə, formalaşdırma, təhlil, mahiyyət

Аннотация. В статье повествуется о сущности формирования экологического воспитания дошкольников и его анализ. Подчеркивается, что идеи экологического воспитания изначально широко отражались в различных фольклорных образцах, религиозных источниках и эпосах.

В статье уделено достаточное место анализу различных компонентов экологического образования. Представлено также, как учитель-воспитатель прививает эту работу в процессе обучения.

Ключевые слова: дошкольное, ребенок, экологическое воспитание, формирование, анализ, сущность

Abstract. The article discusses the essence of the formation of environmental education of preschool children and its analysis. It is emphasized that the ideas about ecological education were initially widely reflected in various folklore examples, religious sources and epics.

The analysis of various components of environmental education is given ample space in the article.

In the training process, it is also presented how to instill this work by the tutor-teacher.

Keywords: preschool, child, environmental education, formation, analysis, essence

Ekologiya yunan sözü olub, iki hissədən ibarətdir. Eynos – ev, yurd, vətən və loqos – elm mənasını verir və yurd, ev, Vətən anlayışları ilə qarşılıqlı əlaqədə olan məsələləri – təbiətlə orqanizm arasındakı əlaqələri öyrənir. Deməli, canlı təbiət və onun ayrı-ayrı ünsürləri xarici aləmin qarşılıqlı münasibətlərini öyrənən elm **ekologiya** adlanır.

Ekoloji tarazlığın qorunub saxlanmasına bütün dünya xalqlarında rast gəldiyi kimi Azərbaycan folklorunda da geniş yer verilmişdir. Bunun səbəbi odur ki, insan təbii mühitsiz yaşaya bilməz. “Qurani-Kərim”də göstərilir ki, Allah bütün görünən nemətləri insan üçün yaratmışdır. Lakin insan Allahın verdiyi bu nemətləri dağıdıb məhv etməməlidir, öz rifahı naminə onu qoruyub saxlamalıdır. Azərbaycan şifahi xalq yaradıcı-

lığında təbiəti və onun sərvətlərini qorumaq üçün yasaqlara, qadağalara rast gəlirik.

“Balalı quşun yuvasını dağıtmazlar”, “Bar verən ağacı kəsməzlər”, “Axar suya tüpürməzlər” və s. O cümlədən atalarımızın alqışları var: “Axar suyun qurumasın”, “Kölgən qalın olsun”, “Yanan çırağın sönməsin” və s. Bu barədə bəyət-lərimiz də vardır ki, bunların da bir neçəsini misal gətirmək olar.

Maral durduğu yerdə
Boynunu burduğu yerdə
Ovçunun qolu sınsın
Maralı vurduğu yerdə

Belə misallardan aydın olur ki, hələ ata-babalarımız öz öyüdlərində, nəsihətlərində insanları təbiəti qorumağa çağırırdı. Əgər bu gün biz təbiətlə vəhşicəsinə rəftar etsək, təbiət onun qisasını bizdən alacaq. Təmiz, saf bulaqlar quruyacaq, ağaclar məhz olacaq, onda da təbiətdə oksigen qıtlığı yaranacaq ki, bu da həyatın məhvi deməkdir. Təbiət bizi həm yedizdirir, həm də sağlamlığımızı qoruyur. Atalar deyib: “Əkiblər yemişik, əkirik yeyərlər”. Bu nə deməkdir? Demək həyat intensiv surətdə inkişaf edir, insan isə bu inkişafın daşıyıcısıdır.

Təbiətə və ətraf mühitə münasibət, ekoloji tərbiyə folklor nümunələrinin mühüm hissələrindən biri olan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında da öz əksini tapır. Dastanda hadisələr cərəyan etdiyi zaman 9-11-ci əsrlər hesab edilir. Dədə Qorqud hekayələrində təbiətlə birlikdə yaşamaq, təbiətə bağlı olmaq əsas məsələ hesab edilir. Dünyada yaşayan bütün insanların təbiətə hər zaman ehtiyacı olub və bunun ən konkret ifadəsi “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanıdır. Türk inancına görə təbiətdəki hər canlının bir ruhu olduğu və bəzilərinin müqəddəs olduğu dastanda özünü göstərir. İnsanlar təbiətlə birlikdə yaşayarkən təbiəti canlı varlıq kimi görür, təbiətə hörmət edirlər.

“Kitabi-Dədə Qorqud dastanının bir çox yerində dağlar, daşlar, sular, quşlar kimi bir çox təbii varlıqlar danışılır və onlar üçün dualar edilir. Məsələn “Oğuzlar, dağlarla danışır, dağlara dua edir, lənət oxuyur, onların qocalmasından, yığılmasından qorxur, onlara rəhmət diləyir, şəfa diləyir, and içir, salam verirlər”.

Dastanın sonunda Dədə Qorqudun millət üçün etdiyi duada təbiətin çox əhəmiyyətli olduğu öz əksini tapır. Hər dəfə dağların, ağacların,

suyun insanların həyatında çox mühüm yeri olduğu vurğulanır. Türk dastanlarında dağlar, çaylar, sular, ağaclar bir-birindən ayrılmazdır.

Türk mifoloji düşüncəsində təbiətlə birlikdə yaşayan insanlar həmişə təbiətə ehtiyac duymuşlar. İnsan psixoloji olaraq ehtiyac duyduğu varlığa hörmət etməli, ona yaxşı davranmalıdır. Qədim türk inancında türklər təbiətə olan ehtiyaclarına görə yer üzünə xeyirxahlıqla yanaşaraq onun yaxşılığından faydalanmış, ona zərər verməmişlər. “Yerin canlı varlıq kimi təsəvvür edilməsinə dair nümunələr ibtidai dövrlərdən bəri mövcud olmuşdur. Torpaq da canlı varlıqdır, ona gözəl və yaxşı davranılmalıdır ki, insana bar versin.

Dastanda görüldüyü kimi insanların təbiətə sevgi və hörməti qədim türk inancına əsaslanır. Türklərdə təbiət sevgisi İslamdan əvvəlki türk inanclarına söykənir.

“Türk mifologiyasında təbiətin canlı bir varlıq olduğuna dair çoxlu nümunəvi inanc və davranışlar vardır. Altaylılar üçün dağların, çayların və göllərin adları sadə, adi adlar deyil, ruhların xüsusi adını ifadə edir. Məsələn, Əbu-Kaan dağı, Süd gölü, Ağ-Qaya qayası kimi coğrafi məkanlar canlı varlıq olmaqla yanaşı, Tanrının yer üzündəki əksidir. Ekoloji şüur yaratmaq üçün köhnə türk inancının rəvayətlərindən faydalanmaq mümkündür. Türk mif təxəyyülündə yer, su ruhlarına inanan hər bir varlığın ruhu olduğu düşüncəsinə əsaslanaraq, yer üzündəki bütün varlıqlara hörmət etmək ideyası ətraf mühitə şüurlu perspektivlə yanaşma tərzini inkişaf etdirə bilər” (3, s. 3).

Azərbaycan folklorunda ekoloji tərbiyənin əsas problemlərindən biri də təbii mühiti öz arzu və istəklərinə yönəltməkdir. Bu məqsədlə xalq müdrikləri müxtəlif mərasimlər təşkil edir, xalq mahnılarına oxuyurlar. Bu məqsədlə “Xıdır Nəbi” mərasimi keçirilir. Filologiya elmləri doktoru, professor Əsgər Qədimov Naxçıvanda keçirilən “Xıdır Nəbi” mərasiminin mifoloji qaynaqlarını araşdırmış, bu mərasimin aktuallığını yazın gəlişi ilə izah etmişdir. Araşdırmalardan aydın olur ki, “Xıdır Nəbi” mərasimi insanların təbiətə təsir etmək, onu öz istəklərinə uyğunlaşdırmaq və qış soyuq günlərini qovmaq məqsədi ilə yaradılmışdır. İnsanlar qışın soyuq ekoloji təsirlərindən xilas olmaq və yaz fəslinin təbii mühitini bərpa etmək üçün “Xıdır” adlı əfsanəvi şəxsiyyət yaratmışlar.

Ekologiya dövlət tərəfindən də qorunmağa başlamış, hələ əsrimizin 20-ci illərində təbiəti qorumaq haqqında bir neçə dekret verilmişdir. Ekoloji tərbiyəyə dair müstəqillik dövründə daha ciddi qərarlar verildi, meşələrin salınması, təbiətin qorunması quşların, heyvanların qorunmasına xüsusi diqqət yetirilir. Odur ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının II fəslinin 78-ci maddəsində deyilir ki, ətraf mühitin mühafizəsi hər bir şəxsin borcudur. Buradan da aydın olur ki, təbiəti qorumaq Azərbaycan Respublikasının hər bir vətəndaşının müqəddəs borcu və vəzifəsidir.

“İndi ekologiya dedikdə, ətraf mühitin – torpağın, suyun, havanın çirklənmədən qorunması və təmiz saxlanması başa düşülür.

Qeyd etməliyik ki, ekologiya XX əsrin elmidir. Yəni bu əsrdə kütləvi hal almış ekoloji böhran – kütləvi qırğın silahlarının hazırlanması və qeydiyyatdan keçirilməsi, kosmik uçuşlar, atom-nüvə reaktorları, kimya zavodları və kimyəvi məhsullar, sənayenin inkişafı naminə təbiətə təcavüz, meşələrin qırılması, çayların istiqamətinin dəyişdirilməsi, dağların partladılması, müharibələr və s. bu elmin yaranmasına səbəb olmuşdur. Beləliklə, pedaqogika elmində “ekoloji tərbiyə” məfhumu yaranmış və böyüməkdə olan nəslin ekoloji tərbiyəsi aktual problemə çevrilmişdir” (1, s.135).

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələri yerinə yetirmək üçün ölkə vətəndaşlarının ekoloji mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi pedaqog alimlər, tərbiyəçi-müəllimlər qarşısında mühüm vəzifə olaraq qoyulmuşdur. Ekoloji mədəniyyətin formalaşdırılması fasiləsiz olaraq ailədən, uşaq bağçalarından başlayaraq, orta məktəbdə və nəhayət ali məktəblərdə aparılmalıdır.

Uşaq bağçası uşaqların dünyagörüşlərinin genişlənməsi üçün bir mərhələdir. Təhsil sisteminin ilk pilləsi olan məktəbəqədər tərbiyə uşaqların intellektual, fiziki və psixoloji inkişafında, onların şəxsiyyətinin formalaşmasında və məktəbə hazırlanmasında xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Kollektiv həyata və eyni zamanda cəmiyyətə uyğunlaşmaq baxımından bağça 2-3 yaşlı uşaqlar üçün ilk sınaq meydanı olur.

Məlum olduğu kimi müasir dünyanın ən böyük problemlərindən biri **ekoloji problem**dir. Ekologiyanın pisləşməsi, ətraf mühitin çirk-

lənməsi bütün ölkələrdə olduğu kimi respublikamızda da ciddi narahatlıq doğurur. Elə buna görə də Prezident İlham Əliyev 2006-cı il sentyabrın 26-da Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına dair 2006-2010-cu illər üçün kompleks tədbirlər planı haqqında sərəncam imzalamışdır. Habelə Prezident sərəncamı ilə 2010-cu il “Ekologiya ili” elan edilmişdir. Atmosferi qorumaq, təbiətin simmetriyasının pozulmasının qarşısını almaq in-sanların müqəddəs borcudur. Çünki təbiəti qorumaqla insan özünü qoruyur. İnsan orqanizmi təbiətlə ahəngdarlıq təşkil edir.

Ekoloji tərbiyə məqsədyönlü, mütəşəkkil proses olub təbiətin qorunmasına dair bilik, bacarıq və vərdislər sisteminə verilməlidir. Bu, həm də doğma yurda, torpağa dərin məhəbbətdir. Bu məhəbbət uşaqlara erkən yaşdan aşılmalıdır. Bununla əlaqədar tərbiyəçi-müəllimin qarşısında bir sıra vəzifələr durur. Əgər tərbiyəçi-müəllim təbiəti özü sevirsə, onu uşaqlara da sevdirecək. Təbiətin qoynuna uşaqları gəzintiyə çıxararkən onların diqqətini körpə otlara, çiçəklərə yönəldir, onun gözəlliyini uşaqlara çatdırır. Hər fəslin öz gözəlliyi var. Tərbiyəçi-müəllim ayrı-ayrı fəsillərin özünəməxsus gözəlliyini onlara göstərməli, başa salmalıdır. Uşaqlar çox vaxt çəyirtkənin, milçəyin, qarışqanın qıçını qırıb onun hərəkətinə, çapalamasına uzun müddət baxır, xoşlarına gəlir, bunu təkrar edir. Bunu müşahidə edən yaşlılar dərhal uşaqlarla söhbət aparmalıdır, onların da canlı olduğunu, yaşamaq haqqı olduğunu başa salmalıdır. Yalnız tərbiyəçi-müəllim uşaqları gəzməyə aparır. Tərbiyəçi-müəllim uşaqlardan birinin təzə açılmış gülü qırdığını, əlində əzdiyini, sonra da atdığını görür. Belə olduqda tərbiyəçi-müəllim söhbət aparır ki, əgər hər uşaq bu gülün birini qırsa burda heç nə qalmaz. Amma o güllər yerində olanda hamının zövqünü oxşayır, onlardan xoşu gəlir. Ona görə də gülləri, çiçəkləri, meyvə budaqlarını qırmaq olmaz.

Alimlər son zamanlar apardıqları tədqiqatdan bu nəticəyə gəlmişlər ki, uşaqlıq illərində canlılara, o cümlədən bitkilərə qarşı amansız olan uşaqlar böyüyəndə də qəddar olurlar.

Ekoloji tərbiyənin zəruri komponentlərindən biri **Vətən sevgisidir**. Təbiəti sevmək, onu qorumaq, Vətəni sevmək Vətəni qorumaqdır. Vətən torpağının hər bir qarışı göylərə baş

çəkən uca dağları, dərin dərələri, sıldırım qayaları, bərəkətli torpaqları, güllü-çiçəkli yarpaqları, şəfa bulaqları, bol sulu çayları, gölləri, Xəzər dənizi bizim üçün əzizdir. Təbiətin özünü, onun formasını və faunası dəyişdirir. Təbiətin qorunması, onun bitki və heyvanlar aləminin qorunub saxlanması bu gün də öz əhəmiyyətini itirməmişdir. İndi elə heyvanlar, elə quşlar, elə bitkilər var ki, artıq onların nəslı kəsilmək üzrədir. Bunun səbəbi nədir? İnsanların onlara qarşı qəddarlığı. Heyvan da, bitki də öz doğma yerini sevir, çox zaman onun yerini dəyişdirəndə o, məhv olur.

Ekoloji tərbiyə uşaqlarda ekoloji baxışların və mühakimənin yaradılmasına kömək göstərməlidir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar **ekoloji tərbiyənin mahiyyətini** bəsit formada olsa da dərk etməli, Vətənin təbiətini sevməli, təbii sərvətlərini qorumaq, onun yaxşılaşması və artırılmasında güclərinə müvafiq fəaliyyət göstərməlidirlər. Yalnız müşahidə etmək deyil, onun haqqında mühakimə yürütməyi, ətraf mühiti nə üçün qorumağın vacibliyini sadə şəkildə də olsa izah etməyi bacarmalıdırlar. Ekoloji tərbiyə bağça yaşlı uşaqları ekologiyanın müxtəlif sahələri üzrə müvafiq bilik, bacarıq və vərdislərlə silahlandırılmalıdır. Ətraf mühiti dərinlən dərk etmək üçün onun haqqında insanda eyni təsəvvürlə yanaşı bilik də olmalıdır. Belə bilik uşaqlara bəsit formada olsa da aşılmalıdır.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların ekoloji tərbiyəsində fəsillər üzrə torpaqda, suda və havada baş verən dəyişiklikləri bilmək də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hər fəsildə təbiətdə baş verən dəyişikliklər onların biliyini, təbiət haqqında anlayışlarını zənginləşdirir, təbii sərvətlərə yanaşmada yeni imkanlar əldə etməsinə kömək edir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların ekoloji tərbiyəsində **təlim xarakterli gəzintilər** mühüm rol oynayır. Proqramın tələblərinə müvafiq olaraq təbiətin qoynuna təşkil edilmiş gəzinti zamanı uşaqların təbiət və onun qorunması haqqında bilikləri zənginləşir, onlar bir çox hadisələri gözləri ilə görürlər. Gəzintinin üstün cəhəti burasındadır ki, uşaqlar çayın, meşənin, gölün təmiz saxlanması, çirkab suların çaya, gölə axıtılmasının zərərini anlayır, eləcə də, təbiətdəki gözəlliyi əyani olaraq görür, bu sahədə mühakimə yürüdülər.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların ekoloji tərbiyəsində bir sıra üsullar vardır. Həmin üsullardan düzgün və yaradıcılıqla istifadə etmək lazımdır. Uşaqlara məlumatların verilməsi məqsədlə keçirilən məşğələlərin böyük əhəmiyyəti vardır. Təlim proqramının məzmununun dəyişdirilməsində və məşğələlərdə çalışmaq lazımdır ki, uşağa verilən hər bir yeni məlumat onun əvvəllər qazandığı biliklərlə əlaqəli olsun və mümkün qədər onu tamamlamağa xidmət göstərsin. Məşğələlərin təşkilində və keçirilməsində uşaqların qavrama qabiliyyətinin xüsusiyyətləri nəzərə alınmalıdır. Məşğələlər elə qurulmalıdır ki, uşaqların təbiətlə tanışlıq prosesində dünyagörüşləri, nitq və təfəkkürləri inkişaf etsin və onlarda ekologiyanı öyrənməyə meyl tərbiyə olunsun. Məşğələnin əsas məqsədi uşaqlara proqram materialını mənimsətməkdən başqa həm də sözlə yeni biliklər verməkdən və möhkəmlətməkdən ibarətdir. Bunun üçün müxtəlif metodlardan: təbiət obyektlərinin və yaşlıların əməyinin müşahidə edilməsi, didaktik oyunlar şəkillərdən müxtəlif materiallardan istifadə, bədii əsərlərin və hekayələrin oxunması, söhbətlərin aparılması və s. dən istifadə etmək olar. Məşğələ digər fəaliyyət formaları ilə sıx əlaqədardır. Hansı ki, onların biri digərini tamamlayır. Məşğələ zamanı uşaqlar öyrəndikləri bilik və bacarıqları gündəlik həyatda, əmək və oyunlarda tətbiq edirlər.

Ekoloji tərbiyə ətraf mühitin dərk olunması və təbiətə qayğı ilə yanaşmanın formalaşması proseslərindən keçir. Ekoloji cəhətdən savadlı insan dərk etməlidir ki, təbiət də onun özü kimi canlıdır. Təbiət güclüdür, ancaq bu güc tükənməz deyil. Təhsil ocaqlarında ekoloji təhsilin gücləndirilməsinin tərəfdarları hesab edirlər ki, uşağa kiçik yaşlarından təbiətə qayğı ilə yanaşmanı aşılamaqla biz onun şəxsiyyətinin formalaşmasına ciddi təkan vermiş oluruq. Başqa sözlə, yeni nəsildə vətəndaş şüurunun formalaşdırılmasının əsas istiqamətlərindən biri də məhz ekoloji təhsil və tərbiyə olmalıdır. Bu yolla gəncləri doğma torpağı və təbiəti sevməyə, ətraf mühitə biganəlikdən qaçmağa öyrədə bilərik.

Belə bir səhnənin şahidi çoxlarımız olmuşuq: kiçik yaşlı uşaq yediyi şokoladın kağızını açıb yerə atır, anası isə buna heç fikir də vermir. Bu nədir ki? Sadəcə kağız parçası. Həyat isə belə sadə və xırda problemlərin məcmusundan ibarətdir, çünki həmin uşaq böyüyüb bu dünya-

nın sakininə - istehlakçıya çevriləcək. Böyüyəndə onun küçəyə, yola atdığı tullantıların çəkisi və ölçüsü də artacaq. Ölkəmizdə avtomobildən yola hər hansı əşyanın atılmasına dair cərimə tətbiq olunur. Bununla belə, hamımız gün ərzində bir neçə dəfə bu qadağaya riayət etməyən sürücüləri görürük. Avtomobildən yola siqaret kötüyü atan sürücü həmin kiçik yaşlı uşağın gələcəyidir...

Antuan de Sent-Ekzüperi deyirdi ki, “biz hamımız Yer kürəsi adlı gəminin sərnəşinləriyük. Deməli, bizim minəcək başqa nəqliyyat vasitəmiz yoxdur”. Mütəfəkkirin bu sözləri nə vaxt dediyini və ekoloji durumun indi hansı həddə olduğunu nəzərə alsaq, ekoloji təhsil və tərbiyənin necə vacib olduğunu dərk edə bilərik. Yer kürəsi elə bir inkişaf mərhələsinə çatıb ki, onun yaradıcı, məsuliyyətli sakinlərə daha çox ehtiyacı var. Əgər belədirsə və biz ən kiçik yaşlarımızdan hədsiz istehlakçı ruhunda tərbiyə olunuruqsa, hansı məsuliyyətdən söhbət gedə bilər? Bu gün sivil dünyada insan tərbiyəsi prosesində ekoloji tərbiyəni nəzərə almamaq mümkünsüz görünür. Təbiətlə biz ən kiçik yaşlarımızdan üz-üzə gəlirik. Və əslində məhz təbiət də bizim ilk müəllimimizdir...

Ekoloji təhsil, ilk növbədə, uşaqlarda insanpərvərlik, xoşməramlılıq, emosional həssaslıq və onları əhatə edən dünyaya maraq tərbiyəsidir və bu, uşaqılıqdan edilməlidir.

Ekoloji tərbiyənin mahiyyəti hər bir insanın təbiət hissini, onun aləmini, əvəzolunmaz

dəyərini və gözəlliyini dərk etmək bacarığını mənimsəməsindədir; təbiətin yer üzündəki bütün canlıların həyatının və mövcudluğunun əsasını təşkil etdiyini dərk etmək; təbiətlə insanın dialektik davamlılığı və qarşılıqlı asılılığını da yaratmaq məhz bu aspektdə ən öndə duran məsələlərdən biridir.

İnsan ətraf aləmin bir hissəsidir və ümumi inkişafın qanunlarına tabedir. Müasir cəmiyyətdə yaşayan insanların bir çox problemləri var. Ancaq bəlkə də ən kəskin və aktual problemlərdən biri ətraf mühitin qorunması problemidir. Bəşəriyyətin gələcəyi hər bir insanın ekoloji mədəniyyət səviyyəsindən, onların həllində səriştəli iştirakından asılıdır. Bu şəraitdə onun bütün səviyyələrində ekoloji təhsil prioritet əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin aktuallığı. Məktəbəqədər yaşlı uşaqların ekoloji tərbiyəsinin formalaşdırılmasının mahiyyəti və onun təhlili ilə bağlı məsələlər mühüm olması ilə seçilir. Çünki həmin məsələlər uşaqların formalaşması və inkişafı baxımından vacibdir.

Problemin yeniliyi. Tədqiqat işində ekoloji tərbiyəsinin formalaşdırılmasının mahiyyəti və onun təhlili üçün folklor nümunələr, fərmanlar və digər metodlardan istifadənin yolları tədqiqata cəlb edilir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Əldə olunmuş nəticələr ətraf aləmlə tanışlıq məşğələlərində tərbiyəçi-müəllimlərin istifadəsi üçün tövsiyə edilir. Tədqiqatdan əldə edilmiş nəticələrdən dərsləklərin, dərslər vəsaitlərinin, elmi-metodik ədəbiyyatın və elmi-tədqiqat işlərinin hazırlanmasında istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat:

1. Bədəlova, Ə.S. Azərbaycan xalq pedaqogikası. Mühazirə mətnləri və seminar məşğələləri üçün materiallar). / Ə.S. Bədəlova. – Bakı: Müəllim, - 2018. -187 s.
2. Bədəlova, Ə.S. Təlim-tərbiyə / Ə.S. Bədəlova. – Bakı: ADPU-nun nəşriyyatı, - 2015. - 291 s.
3. Əliyev, R.M. Azərbaycan folkloru. / R.M. Əliyev. – Bakı: Elm və təhsil, - 2021. - 521 s.
4. Həsənov, A.M. Pedaqogika (Dərslək). / A.M. Həsənov, Ə.Ə. Ağayev. - Bakı: Nasir, - 2007. - 493 s.
5. <https://nsportal.ru/detskii-sad/vospitatelnaya-rabota/2021/03/17/tse-i-zadachi-ekologicheskogo-obrazovaniya-detey>

E-mail: esmiraliyeva877@gmail.com
Redaksiyaya daxil olub: 04.09.2024.